

D'entre els capítols dedicats a altres escriptors (Verdaguer, Ubach, Soler), són destacables els dedicats al seu cercle íntim: el del seu fidel amic Antoni Careta, on deixa anar part de la seva amargor present: «Moltes vegades he vist pagats mos favors amb negres ingrituds, he sentit al meu vol lo calitjós alè de les males passions, de persones que abans me posaven als núvols i que ara, perquè no m'he doblegat a satisfer sa injustificada e insaciable ambició, me fan una guerra hipòcrita, vergonyant i desenfrenada»; també a Francesc Maspons i Labrós i la seva obra *Lo Rondallaire*.

Podríem anar enumerant la resta de capítols perquè és difícil no trobar en cada un d'ells algun punt d'interès: de la seva capacitat de recreació literària paisatgística (les anades a Lleida, 1864; a Provença, 1864; o a Riells del Fai, 1865), a la seva participació en esdeveniments públics concrets (a més dels esmentats, són especialment interessants els dedicats a la real ordre de prohibició de posar en escena obres exclusivament escrites en català el 1866 i l'últim i més tardà, del 1880, sobre l'obsequi d'una luxosa mostra de llibres catalans a Maria Cristina d'Àustria en motiu del seu casament amb Alfons XII: «L'arqueta de l'Arxiduchessa»).

En definitiva, *Lo llibre de ma vida* constitueix una peça molt valuosa per al coneixement de Francesc Pelai Briz, evidentment, però també del seu moment. Una peça més per entendre la nostra literatura del vuit-cents, amb els seus grans projectes i petites i personals misèries. Necessitem tenir-ne més, d'aquestes obres. Ara, però, agraïm ben sincerament a Ramon Panyella que ens hagi posat aquesta a l'abast.

MARTÍ I CASTELL, Joan: *Josep Pin i Soler: el personatge i la competència lingüística*, Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, 2017.

MAGÍ SUNYER

Universitat Rovira i Virgili

magi.sunyer@urv.cat

Alguns dels millors i més determinants escriptors catalans no acaben de trobar l'espai que els correspon en la història literària, perquè prejudicis heretats pesen massa. Pot semblar injust que circumstàncies que s'han de llegir en el context d'una època condicionin el judici de la posteritat però sovint la fama es fabrica a partir d'uns prestigis que no es rectifiquen amb facilitat. Aquesta és una de les raons per les quals adquireix un relleu especial la publicació de la versió sencera del discurs llegit en l'acte de recepció de Joan Martí i Castell a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, *Josep Pin i Soler: el personatge i la competència lingüística*. El nou acadèmic, a més de ser catedràtic de llengua catalana, fou el primer rector de la Universitat Rovira i Virgili i president de la Secció Filològica

de l'Institut d'Estudis Catalans. Hem d'interpretar que la vindicació, amb la necessària ponderació, de la figura de Josep Pin i Soler i de la seva llengua literària per part de Joan Martí i Castell representa el tancament de més d'un segle de reticències cap al personatge des de l'àmbit de l'acadèmia lingüística catalana, sobretot perquè Pin s'hi va enfrontar de manera oberta.

El discurs s'inicia amb el preceptiu elogi de l'acadèmic a qui substitueix, el seu mestre i després company Antoni Maria Badia i Margarit, i es tanca amb la pertinent contestació de l'acadèmic numerari que fa la funció de padri en l'ingrés en la institució, Manuel Jorba, el qual no es limita a escriure un parlament formulari sinó que incideix en l'assumpte de la lliçió de l'apadrinat amb coneixement de causa.

Només Narcís Oller, amb avantatge, pot disputar a Josep Pin i Soler la condició de millor narrador català del segle XIX. Tanmateix, en l'últim moment, Oller va tenir una sort, no calculada per ell, que ens el presenta amb un aspecte molt més actual que no pas Pin i Soler, la normativització de la llengua de les seves narracions en les obres completes publicades quan li quedaven pocs anys de vida. La llengua de Pin, en canvi, és, amb les particularitats personals, la dels escriptors del seu temps —la d'Oller en les primeres edicions, la que hauria estat definitiva si Emili Guanyavents, en col·laboració amb el novel·lista, no l'hagués adaptat a la normativa de l'IEC. El lector actual no especialitzat en aquella època, per al qual l'univers prefabrià resulta desconegut, la troba una mica estranya, potser fins i tot la considera arcaica i, des d'un desenfocament històric, pot arribar a pensar que, en alguns aspectes, és incorrecte allò que correspon amb les formes de català culte de l'època. Els escriptors que van escriure abans de la normativa actual no podien preveure quines serien les regles que regirien a partir de la segona dècada del segle XX.

La fortuna pòstuma de l'obra de Josep Pin i Soler ha estat marcada, en l'actualitat de la literatura que va escriure, per la reedició periòdica, sobretot, de les novel·les del cicle dels Garriga i la publicació, per Arola Editors, de la major part de l'obra literària. En el camp de la crítica, les fites bàsiques han estat el discurs de Manuel de Montoliu quan el va substituir en el seient de l'Acadèmia, la reivindicació universitària de Jaume Vidal Alcover en els anys setanta i vuitanta, el Simposi Pin i Soler de 1992, la tesi doctoral de Josep Maria Domingo i, ara, aquest llibre de Joan Martí Castell. Les accions dels darrers quaranta anys han estat decisives per capgirar una opinió contrària a l'escriptor afavorida per la seva posició antinormista i per la publicació pòstuma del peculiar llibre *Comentaris sobre llibres i autors*, ple d'observacions sagaces i de *bontades*. Amb el seu discurs d'ingrés a l'Acadèmia, Joan Martí no tan sols connecta amb dos il·lustres predecessors tarragonins en la institució, Pin i Montoliu, sinó que també contribueix de manera decisiva a la recol·locació de Pin en la galeria literària catalana.

En la primera part, que examina el personatge, la ideologia, l'actuació i la competència lingüística, les valoracions, sempre matisades amb esperit crític, són molt favorables a la imatge de Pin i Soler. Joan Martí i Castell no cau en les tram-

pes que Pin mateix parava contínuament en la seva obra a qui no disposés d'un criteri molt assentat. No es deixa endur pels llocs comuns sinó que, a partir del coneixement de la bibliografia, exposa conclusions pròpies. L'epígraf «Pin i Soler, un home controvertit» plasma una imatge de l'home públic i de l'escriptor que ell mateix va conrear, i prou que s'hi devia divertir. Joan Martí contradiu el tòpic que presentava la llengua de Pin com a popular i costumista i conclou que, sense contradicció amb el posicionament antinormista, contribuï notablement al projecte d'assolir una llengua nacional. Quan examina aspectes de la ideologia de Pin i Soler, que altres havien simplificat fins a la falsificació, com la posició davant la religió o la tensió entre el catalanisme i l'espanyolisme, distingeix adequadament els aspectes substancials dels accidentals, els que corresponen a uns determinats moments històrics i els que venen condicionats per l'extracció social i per la formació intel·lectual del novel·lista, dramaturg i traductor. No s'ha d'oblidar mai que Josep Pin i Soler, des dels vint-i-pocs anys, va viure immersit en el clima intel·lectual de la cultura francesa i que això li va proporcionar una perspectiva molt diferent de la dels altres escriptors vuitcentistes, que es movien en els ambients barcelonins o d'altres poblacions del país i, com a molt, respiraven els aires parisisens en un viatge o en una estada més o menys llarga però limitada. Aquesta circumstància explica que la primera novel·la, ni que es publicqués l'any 1887, vagi signada el 1870, quan la narrativa realista ni es plantejava en el context lingüístic català. Aquesta mateixa peculiaritat va condicionar altres caires d'aquell *self made man* que fou Josep Pin i Soler. Joan Martí i Castell no es deixa enganyar per les conseqüències provocades per aquesta diferència de formació i per la rica i complexa personalitat del novel·lista tarragoní i destria, amb calma i seguretat, el gra de la palla. D'aquesta manera evita els sotrats de les qüestions més controvertides i acaba trobant il·lustracions que reconduïen allò que hauria pogut derivar cap a l'escàndol. Així, la posició lingüística de Pin i Soler s'acaba resumint en la resposta contundent, elegant, nítida, del narrador al director d'una revista que li proposava de col·laborar-hi en espanyol: «no escribo en castellano mas que por amistad o cortesía».

Podria continuar analitzant els equilibris, que per mesurats poden resultar poc advertits, de la primera part del llibre, però convé explicar que més de tres quartes parts del llibre estan constituïdes per l'anàlisi lingüística de l'obra de Josep Pin i Soler. No són la persona més adequada per judicar-la, però puc afirmar que la morfologia, la sintaxi, el lèxic, el llenguatge infantil, les locucions, les frases fetes, els proverbis i altres característiques de la llengua pinisoleriana, a partir d'un corpus establert, són rigurosament i prolixament examinats, amb l'estudi de cada un dels molt nombrosos testimonis tractats. Hi aplica, és clar, a més del que es deriva de la bibliografia, una llarga experiència en aquest tipus d'exercicis que només pot aflorar en una obra de maduresa. Els diccionaris de referència serveixen de base però les informacions que Pin mateix va proporcionar sobre alguns dels termes o el coneixement propi de l'estudiós sobre la llengua viva tarragonina, per exemple, enriqueixen un repertori extens i molt treballat.

Les conclusions, sintètiques i clares, reclamen una mirada neta de prejudicis sobre la figura i l'obra de Josep Pin i Soler, que abandoni les inèrcies i que superi «els tòpics basats en una actitud negativa respecte al costumisme, el populisme, el ruralisme, etcètera, d'un home que, paradoxalment, demostrà ésser profundament i convençudament obert i universalista: urbà». Un epíleg d'Antoni Rovira i Virgili, que destaca aquestes mateixes qualitats de Josep Pin i Soler, rebla el clau del seu «sentit humanista i cosmopolita».

Al començament constatava que redreçar una fama confusa resulta difícil, requereix molts esforços. Aquest detallat estudi de la llengua de Josep Pin i Soler, per les dimensions de l'anàlisi, per la ponderació del judici i per la personalitat del seu autor certifica que les reticències de les acadèmies catalanes cap al personatge i la seva obra han caducat. Tan de bo això n'afavoreixi una lectura nova, sense prejudicis.

DASCA, Maria: *Entenebrats. Literatura catalana i bogeria*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2016.

MAGÍ SUNYER

Universitat Rovira i Virgili
magi.sunyer@urv.cat

Un estudi esplèndid, aquest de Maria Dasca. Deriva d'una tesi doctoral que probablement, atès que ja fa anys que es va llegir, ha deixar reposar, madurar. Tant si és així com si no, el resultat final és magnífic. Des d'un profund coneixement de bibliografia de disciplines molt diverses, hi examina amb solvència un dels tòpics vertebrals de la modernitat. Tal com anuncia en la introducció, parteix d'un «enfocament literari i lingüístic —amb manlleus de la retòrica, la semiologia, l'estètica de la recepció, la crítica estructuralista, postestructuralista i psicoanalítica, la historiografia de la literatura i la literatura comparada» i «amb aportacions de la sociologia, la filosofia, la medicina i els estudis jurídics». Des d'aquest molt obert plantejament, desplega un discurs científic i fluïd. S'ha de destacar que, exceptuant la part introductòria sobre la consideració de la bogeria en la història, que —era forçós que fos així— té caràcter de síntesi d'uns determinats textos, els coneixements adquirits en la preparació de l'estudi no s'abocuen en forma de resums d'aprenentatge sinó que s'apliquen de manera mesurada i precisa en el moment adequat, tal com només és possible si es parteix d'una sòlida interiorització conceptual.

El resum inicial sobre la conceptualització de la bogeria en la història, a partir de Plató i Hipòcrates, serveix d'introducció al tema en els segles XIX i XX, en què se centra l'estudi. Se subratlla la rellevància que adquireix a partir del Romanticisme, relacionat amb l'emergència del «jo» i amb els trastorns derivats de l'adapta-